

Relationship of environmental tobacco smoke exposure with health beliefs and social pressure in adolescents of Yazd

M. Morowatisharifabad *

L. Sabzmakan **

J. Shojaefard ***

*Associate Professor of Health Education, Yazd University of Medical Sciences, Yazd, Iran

**PhD Student of Health Education, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran

***MSc of Health Education, Yazd University of Medical Sciences, Yazd, Iran

*Abstract

The aim of this study was to determine the environmental tobacco smoke exposure status in adolescents of the city of Yazd (Iran) and its associations with health beliefs and social pressure. A total of 281 subjects entered the present cross-sectional study using a clustered sampling. Data were collected through completion of a questionnaire for each subject and further analyzed using spearman correlation coefficient, Mann-Whitney test and Kruskal-Wallis test. Of total study population, 42.7 % reported of at least one exposure within the last seven days to cigarette smoke while staying with a smoker in a room. Similarly, 53.3% mentioned of at least one exposure to smoke while in a taxi within the last 7 days and finally 52.7% stated of at least one exposure to smoke within the previous 7 days while in open space. Perceived social pressure was found to be significantly associated with the environmental tobacco smoke exposure. A high percentage of Iranian youths are being exposed to environmental tobacco smoke and perceived social pressure is considered as an important related factor. Regarding the extent of health problems associated with passive smoking, interventional education programs are necessary.

Keywords: Environmental Tobacco Smoke Exposure, Social Pressure, Health Beliefs

Corresponding Author: leila Sabzmakan, School of Public Health, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran

E-mail: sabzmakan@yahoo.com

Tel: +98-281-3338127, **Fax:** +98-281-3345862

Received: 12 July 2009

Accepted: 1 May 2010

ارتباط مواجهه با دود سیگار محیطی با عقاید بهداشتی و فشار اجتماعی جوانان شهر یزد

دکتر محمدعلی مروتی شریف‌آباد* لیلا سبزمکان** جواد شجاع فرد***

* دانشیار آموزش بهداشت دانشگاه علوم پزشکی یزد

** دانشجوی دکترای آموزش بهداشت و مربی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

*** کارشناس ارشد آموزش بهداشت دانشگاه علوم پزشکی یزد

آدرس نویسنده مسؤول: دانشگاه علوم پزشکی قزوین، دانشکده بهداشت، تلفن: ۰۲۸۱-۳۳۳۸۱۲۷ E-mail: sabzmakan@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۸۸/۴/۲۱ تاریخ پذیرش: ۸۹/۲/۱۱

* چکیده

این مطالعه مقطعی به منظور تعیین وضعیت مواجهه جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر یزد با دود سیگار محیطی و ارتباط آن با عقاید بهداشتی و فشار اجتماعی انجام شد. ۲۸۱ نفر از آزمودنی‌ها به روش خوشه‌ای انتخاب و اطلاعات آنها توسط پرسش‌نامه جمع‌آوری شد. در هفت روز گذشته، ۴۳/۸٪ آزمودنی‌ها حداقل یک روز در اتفاقی که در آن فردی در حال سیگار کشیدن بوده است، حضور داشتند. ۵۳/۴٪ حداقل یک روز سوار وسیله نقلیه‌ای شده بودند که در آن فردی در حال سیگار کشیدن بوده و ۵۲/۷٪ نیز حداقل یک روز در فضای باز در نزدیکی فردی که در حال سیگار کشیدن بود، قرار گرفتند. که مهم‌ترین عامل قرار گرفتن در معرض دود سیگار محیطی، فشار اجتماعی درک شده بود. بنابراین، به علت آسیب‌های بهداشتی زیاد دود سیگار محیطی، اجرای برنامه‌های مداخله‌ای آموزشی ضروری به نظر می‌رسد.

کلید واژه‌ها: مواجهه با دود سیگار محیطی، فشار اجتماعی، عقاید بهداشتی

* مقدمه:

قرار گرفتن جوانان در معرض دود سیگار محیطی، یک مشکل مهم بهداشت عمومی در سراسر جهان است.^(۱) یک مطالعه ملی در آمریکا مشخص کرد که ۴۹ درصد کودکان، در منزل با دود سیگار مواجه می‌شوند و ۴۳ درصد کودکان زیر ۱۱ سال در خانه‌هایی زندگی می‌کنند که حداقل یک فرد سیگاری در آن زندگی می‌کند.^(۲) مواجهه غیر فعال با دود سیگار، علت بیماری‌های قلبی، سرطان و بیماری‌های تنفسی است.^(۳،۴) الگوی اعتقاد بهداشتی یک الگوی روان‌شناسی است که در پنج سازه حساسیت درک شده، شدت درک شده، منافع درک شده، موانع درک شده و راهنما برای عمل، خلاصه می‌شود.^(۵) مفهوم خودکارآمدی یا به عبارتی اعتقاد در توانایی فرد برای انجام رفتارهای محافظت کننده بهداشتی به این الگو اضافه شده است.^(۱)

* مواد و روش‌ها:

این مطالعه مقطعی در تیر ماه سال ۱۳۸۶ بر روی ۲۸۱ فرد ۱۸ تا ۳۰ ساله ساکن شهر یزد که به صورت خوشه-ای انتخاب شده بودند، انجام شد. با توجه به مطالعه‌های دیگر^(۱)، انحراف معیار روزهای مواجهه با دود سیگار ۴/۲۶ و حداکثر خطای مورد قبول برآورد میانگین روزهای مواجهه ۰/۵ در نظر گرفته شد. حجم نمونه با $\alpha=0/05$ و با استفاده از فرمول $n = \frac{z^2 \times s^2}{d^2}$ ، ۲۸۰ نفر محاسبه شد. برای جلوگیری از ریزش نمونه‌ها از هر ۱۵ خوشه موجود ۲۰ نفر (در کل ۳۰۰ نفر) وارد مطالعه شدند که ۱۹ پرسش‌نامه ناقص از مطالعه خارج شدند. پرسش‌نامه شامل سؤال‌هایی در زمینه وضعیت مواجهه با دود سیگار محیطی، حساسیت درک شده، موانع درک شده، راهنما برای عمل، فشار اجتماعی و خودکارآمدی درک شده در این رابطه و همچنین مشخصات فردی مانند سن، جنس، سطح سواد، شغل، سواد والدین، سابقه مصرف دخانیات و

وجود فرد سیگاری در خانواده بود. روایی محتوا و صورتی پرسش نامه با استفاده از پانل خبرگان تأیید شد. محدوده آلفای کرونباخ سازه‌های مورد مطالعه نیز بین ۰/۶۵ تا ۰/۷۷ به دست آمد. داده‌ها با نرم افزار SPSS و آزمون‌های آماری غیر پارامتریک من ویتنی، کروسکال- وایس و ضریب همبستگی اسپیرمن تحلیل شدند.

* یافته‌ها:

از ۲۸۱ فرد مورد مطالعه ۱۱۷ نفر، (۴۱/۶ درصد) مرد و ۱۶۴ نفر (۵۸/۴ درصد) زن بودند و میانگین سنی آنها 31.64 ± 3.08 سال بود. ۳ نفر (۱/۱ درصد) بی سواد بودند و ۳۰ نفر (۱۰/۷ درصد) تحصیلات ابتدایی، ۱۱ نفر (۳/۹ درصد) تحصیلات در سطح راهنمایی، ۱۴۶ نفر (۵۲ درصد) دیپلم و ۹۱ نفر (۳۲/۴ درصد) تحصیلات بالاتر از دیپلم داشتند. ۲۷ نفر از آنها (۹/۶ درصد) دانش آموز، ۱۰۹ نفر (۳۸/۸ درصد) دانشجو، ۳۶ نفر (۱۲/۸ درصد) دارای شغل آزاد، ۳۷ نفر (۱۳/۲ درصد) خانه‌دار، ۱۳ نفر (۴/۱۶ درصد) کارمند، ۱۲ نفر (۴/۳ درصد) بی کار و بقیه دارای سایر مشاغل بودند. ۱۰۰ نفر (۳۵/۶ درصد) گزارش کردند که در خانه آنها فرد سیگاری وجود دارد و ۱۸۱ نفر (۱۲/۵ درصد) گزارش کردند که سابقه مصرف دخانیات را داشتند.

در مجموع آزمودنی‌ها به طور متوسط $2/3 \pm 1/55$ روز در اتاقی حضور داشتند که در آن فردی در حال سیگار کشیدن بوده است، $1/9 \pm 1/40$ روز وسیله نقلیه‌ای سوار بودند که در آن فردی در حال سیگار کشیدن بوده است و $2/2 \pm 1/59$ روز نیز در فضای باز در نزدیکی فردی که در حال سیگار کشیدن بوده قرار داشتند. مردان به طور معنی داری بیش تر در معرض دود سیگار محیطی قرار داشتند، از حساسیت درک شده بالاتری برخوردار بودند، موانع درک شده کمتری را گزارش کردند، در معرض فشار اجتماعی بیش تری بودند و از خودکارآمدی پایین تری نیز نسبت به زنان برخوردار بودند (جدول شماره ۱).

آزمودنی‌هایی که در خانواده خود فرد سیگاری داشتند، به طور معنی داری بیش تر در معرض دود سیگار محیطی قرار داشتند و در معرض فشار اجتماعی بیش تری نیز بودند. افراد دارای سابقه مصرف سیگار، به طور معنی داری بیش تر در معرض دود سیگار محیطی قرار گرفته بودند و توانایی کمتری جهت اجتناب از مواجهه با دود سیگار محیطی داشتند. از بین سازه‌های مورد مطالعه تنها فشار اجتماعی با مواجهه غیر فعال با دود سیگار همبستگی مثبت و معنی داری داشت ($P=0/01$).

جدول ۱- میانگین نمره سازه‌های مورد مطالعه برحسب جنسیت

جنس	مرد	زن	کل	سطح معنی داری
سازه های مورد مطالعه				
تعداد روزهای مواجهه غیر فعال با دود سیگار	$5/39 \pm 6/30$	$4/07 \pm 3/31$	$4/55 \pm 4/18$	$P < 0/000$
حساسیت درک شده	$1/31 \pm 7/63$	$1/40 \pm 7/28$	$7/43 \pm 1/36$	$P = 0/037$
موانع درک شده	$3/17 \pm 10/23$	$3/65 \pm 11/06$	$10/71 \pm 3/48$	$P = 0/010$
راهنما برای عمل	$2/32 \pm 8/65$	$2/20 \pm 8/51$	$8/57 \pm 2/25$	غیر معنی دار
فشار اجتماعی	$5/09 \pm 14/58$	$4/14 \pm 13/21$	$13/78 \pm 4/60$	$P = 0/021$
خودکارآمدی	$1/06 \pm 2/09$	$1/06 \pm 2/59$	$2/38 \pm 1/09$	$P = 0/000$

طراحی مداخله‌ها با هدف کاهش مواجهه با دود سیگار محیطی فراهم نکرد اما، اهمیت فشار اجتماعی به عنوان یک عامل مؤثر مشخص شد.

* مراجع:

1. Li C, Unger JB, Schuster D, et al. Youths' exposure to environmental tobacco smoke (ETS): associations with health beliefs and social pressure. *Addict Behav* 2003 Jan-Feb; 28(1): 39-53
2. Overpeck MD, Moss AJ. Children's exposure to environmental cigarette smoking before and after birth. *Health of our nation's children, United States, 1988. Adv Data* 1991 Jan 18; (202): 1-11
3. Hozawa A, Houston T, Steffes MW, et al. The association of cigarette smoking with self-reported disease before middle age: the Coronary Artery Risk Development in Young Adults (CARDIA) study. *Prev Med* 2006 Mar; 42(3): 193-9
4. Muscat JE, Wynder EL. Exposure to environmental tobacco smoke and the risk of heart attack. *Int J Epidemiol* 1995 Aug; 24(4): 715-9
5. Glanz K, Rimer Barbara K, Viswanath K. Health behavior and health education: theory, research, and practice. 4th ed. San Francisco Jossey-Bass, 2008: 4-50

* بحث و نتیجه گیری:

این مطالعه نشان داد حدود ۸۰ درصد افراد مورد مطالعه به شکل‌های مختلف (فضای باز، داخل وسیله نقلیه یا در فضای بسته) در معرض دود سیگار محیطی قرار داشتند. بالا بودن سطح فشار اجتماعی جهت مواجهه غیر فعال با دود سیگار در آزمودنی‌ها و نیز پایین بودن سطح خودکارآمدی آنها در رابطه با اجتناب از دود سیگار نیز مشخص کننده نکات کلیدی و با اهمیتی است که در برنامه‌های مداخله‌ای جهت کاهش مواجهه با دود سیگار در جوانان باید مورد توجه قرار گیرد. در این راستا پسران و جوانان دارای سابقه مصرف سیگار از اهمیت بیشتری برخوردارند.

در مطالعه حاضر فشار اجتماعی بیش‌تر با سطح بالاتری از مواجهه غیر فعال با دود سیگار در ارتباط بود. در بررسی لی و همکاران نیز این ارتباط دیده شد.^(۱) بر خلاف انتظار بین اجزای الگوی اعتقاد بهداشتی (حساسیت درک شده، خودکارآمدی درک شده، موانع درک شده و راهنما برای عمل) و میزان مواجهه غیر فعال با دود سیگار ارتباط معنی‌داری دیده نشد. نتایج این مطالعه اهمیت برنامه‌ریزی آموزشی در زمینه مواجهه با دود سیگار محیطی را مشخص می‌نماید و در این زمینه جوانانی که تحت فشار اجتماعی بیش‌تری از طرف دوستان و بستگان سیگاری خود هستند، مورد تأکید می‌باشند. به طور کلی نتایج این مطالعه شواهد کافی را مبنی بر کارآمد بودن الگوی اعتقاد بهداشتی جهت